

РЕЦЕНЗІЯ НА СЛОВНИК ПОЕТИЧНОЇ МОВИ ВАСИЛЯ МИСИКА

«Іменники в поетичній мові Василя Мисика: словник сполучуваності

(на матеріалі збірки «Чорнотроп»». Укладач: О. О. Тележкіна;

післяслово: О. П. Ковальова. Харків: Майдан, 2018. 362 с.

Словники мови письменників – доволі рідкісне явище в українській лексикографії. Поруч із енциклопедичними та лінгвістичними словниками цей жанр, вочевидь, сприймається науковцями як завузький і другорядний. Зі слів Т. Цимбалюк-Скопненко: «Часом доходить до того, що в загальних лексикографічних оглядах не знаходимо бодай якоїсь мінімальної інформації про існування словника мови письменника як окремого жанру» [3]. Проте вважаємо, що лексикографічне дослідження мови художньої літератури є вельми продуктивним і з позиції мовознавства, і літературознавства, і сучасної україністики загалом.

Василь Мисик – харківський поет загальноєвропейського масштабу, незаслужено мало вивчений, книга його вибраних поезій «Чорнотроп» [2] свого часу сколихнула читачький загал майстерністю відтворення почуттів, глибиною авторського сприйняття світу. Лексикографічне дослідження О. Тележкіної повному розкриває творчість митця, акцентує увагу читачів на концептах художнього світу автора, вибудовує своєрідну мережу ключових слів аналізованої лірики.

Як зауважує укладач, «Реєстр словника складають усі іменники, ужиті в поетичній збірці «Чорнотроп» (загальноновживані й авторські новотвори), крім тих, що входять до складу фразеологізмів, й окрім власних назв. Загальна кількість ужитих іменників становить 2366 слів (6714 випадків уживання) при загальному обсязі опрацьованого тексту – 26853 слова й словоформи». Ретельна й копітка робота зі створення словника виконана О. Тележкіною бездоганно: обрано відповідні лексеми, а також наведено всі контексти їхнього вживання в ліричних текстах В. Мисика. Вивчаючи мову поезії ХХ ст., лінгвіст-послідовник тепер матиме зразок, як той чи той іменник функціює в мові (з погляду лексичного значення, сполучуваності з іншими словами, характеру зв'язків між ними, контексту, частотності) і може зробити інтегральні висновки, спираючись на результати дослідження творчості низки авторів. Окрім цього, словник має беззаперечну вагу й для літературознавців, адже подані іменники нерідко є засобами формування образів, а часто повторювані концепти – мотивами. Порівняймо, наприклад, дві словникові статті:

«Місто 1) Од міста до міста / по битих дорогах / на худому ослі, / ногами сягаючи до землі, / проїжджав Уленшпігель (с. 15). 2) За містом – назва твору (с. 51). 3) З дахів заводу / Річками пінними линуло воду, / І в хмарі встало сиве місто Мглин [про зливу – О. Т.] (с. 100). 4) З далекої південної країни, / Із найбагатшої держави світу, / Де пальми над річками, а міста / Висять, як марева, в гірських долинах / Сюди [до давньої фортеці – О. Т.] прийшло колись могутнє військo (с. 101). 5) З села приїхавши, зустрів я в місті Майка (с. 130). 6) О ці міста тисячолітні, / І золотистий в небі пил, / І пелюстковий дощ у квітні / Над незліченністю могил! (с. 159). 7) І вже тебе селом найменували, / Преславне місто, знехтувавши твій / Тисячолітній шлях в огнях подій! / Тепер ти спочиваєш (с. 207).

8) Стопроклята зрадливице фортуно! / Що славила мене [завойовника — О. Т.] тисячолунно, / Що стільки міст, де людський зойк і плач, / Мені на ключку кидала, як м'яч, / Тепер, мов кат, береш мене на муку! (с. 211). 9) «Ну, дожили!» — хтось просичав ізбоку, / Дізнавшись про робота, що йшов / З роботи ввечері і завтра знов, / Поблискуючи гранями й вузлами, / Покладає до міста разом з нами (с. 229)».

Четвер Хіба не казав ти: «Поїду тепер! / А може, — в четвер? / В четвер! / В четвер! / Поїду за честю й за славою!» (с. 218)».

Очевидно, що за кількістю випадків уживання та за особливостями контексту «місто» є повторюваним образом лірики В. Мисика. Як бачимо, ключові слова-образи часом можуть трансформуватися в мотиви й уживатися більш як десять разів (це досить значна кількість, оскільки йдеться про матеріал однієї збірки): наприклад, лексеми «батько», «берег», «Бог», «брама», «брат», «весна», «війна», «вікно», «вітер» (налічується 66 (!) випадків уживання цього слова), «вода», «гетьманівна», «голова», «голос», «гора», «двір», «день», «дерево», «дим», «дід», «діти», «дорога», «дощ», «душа», «життя», «земля» (ця лексема є об'єктом розгляду навіть у трьох словникових статтях залежно від значення: по-перше, ґрунт, по-друге, країна, край, по-третє, місце життя і діяльності людей), «кінь», «крило», «круча», «ліс», «літа», «люди», «мати» тощо.

Безумовно, словник укладений відповідно до вимог сучасної лексикографії. Перспективним, вочевидь, буде створення праці, яка охоплювала б усі твори В. Мисика, а також аналізувала лексеми, що належать до інших частин мови. Зауважимо також, що продуктивним було б подання електронної версії словника на тематичному сайті з гіперпосиланнями на відповідну збірку творів митця.

Отже, рецензований словник — це яскравий зразок праці, яка репрезентує особливості поетичної мови Василя Мисика та є своєрідним метадослідженням, актуальним і з погляду мовознавства, і з погляду літературознавства, дозволяє простежити ментальні риси українців буремної доби ХХ століття. Видання стане в нагоді науковцям, викладачам і студентам, а також усім, хто цікавиться поезією та особливостями мови художньої літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Загнітко А., Михальченко М.** Словник «Зів'ялого листя»: рецензія на видання «Терлак З. Словник мови поетичної збірки Івана Франка «Зів'яле листя» (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 394 с.)». Українська мова. 2011. № 3. С. 82 — 85. 2. **Мисик В.** Чорнотроп: поезія. Харків: Майдан, 2007. 288 с. 3. **Цимбалюк-Скопненко Т.** Українська авторська лексикографія: здобутки та перспективи. Українська мова. 2010. № 2. С. 3 — 14. 4. **Русская авторская лексикография XIX — XX веков: антология** [Електронний ресурс]. URL: <http://slovari.ru>.

Тимченко Антоніна Олександрівна — кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри українознавства та латинської мови. Національний фармацевтичний університет, м. Харків, вул. Пушкінська, 53 (адміністративний корпус). Україна.

E-mail: 162@ukr.net

Tel.: +38 063 474 93 75

<https://orcid.org/0000-0003-2726-8181>

Tymchenko Antonina Oleksandrivna — PhD in Philology, Associate Professor, Department of Ukrainian language and the Latin language, National University of Pharmacy, Pushkinska Str., 53, Kharkiv, 61002, Ukraine.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Белясва Тетяна Василівна — кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Глуховська Марина Сергіївна — завідувач підготовчим відділенням Харківської державної академії фізичної культури

Голобородько Костянтин Юрійович — доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету ім. Г. Квітки-Основ'яненка, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Губарева Галина Анатоліївна — кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Калашник Юлія Іванівна — кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Канкаш Галина Дмитрівна — викладач німецької мови кафедри іноземних мов, Сумський національний аграрний університет

Качайло Ксенія Анатоліївна — кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Криворізький державний педагогічний університет

Коваленко Юлія Володимирівна — аспірант кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Космеда Тетяна Анатоліївна — доктор філологічних наук, професор, Університет імені Адама Міцкевича в Познані (Польща); доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології, Донецький національний університет імені В. Стуса, м. Вінниця

Лебедеко Юлія Миколаївна — кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Лисиченко Лідія Андріївна — доктор філологічних наук, професор, м. Харків

Мішеніна Тетяна Михайлівна — доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри української мови, Криворізький державний педагогічний університет

Москвичова Оксана Анатоліївна — кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри англійської мови та методики її викладання, Херсонський державний університет

Павлова Інна Андріївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Редін Петро Олексійович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови, Харківський регіональний інститут державного управління національної академії державного управління при Президентові України

Савицька Лариса Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

Скоробогатова Олена Олександрівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янських мов, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди

Тарасенко Сергій Євгенович – старший викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

Тмаповська Марина Євгенівна – асистент кафедри 703, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Телешкіна Олеся Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства та латинської мови, Національний фармацевтичний університет м. Харків

Тимченко Антоніна Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства та латинської мови. Національний фармацевтичний університет

Ткач Ольга Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства та лінгводидактики, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Умрихіна Любов Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Фоменко Катерина Ігорівна – асистент кафедри 703, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Щербакова Наталя Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЗМІСТ

<i>Лисиченко Л. А.</i> Пам'яті професора Сергія Івановича Дорошенка	3
<i>Глуховська М. С.</i> Основоскладання у творенні іноваційних локативів асоціативно-порівняльної мотивації	5
<i>Губарева Г. А., Калашиник Ю. І.</i> Структура, семантика та функції рефрену в повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Конотопська відьма»	10
<i>Канкаш Г. Д.</i> Синтаксична структура тексту дипломатичної ноти	17
<i>Коваленко Ю. В.</i> Вербалізація осуду в публіцистиці Г. Ф. Квітки-Основ'яненка	22
<i>Лебеденко Ю. М.</i> Побутоцентрична парадигма у творчості Г. Ф. Квітки-Основ'яненка	27
<i>Мішеніна Т. М., Качайло К. А.</i> Моделювання художнього буття людини й природи засобами односкладних речень	33
<i>Москвичова О. А.</i> Модель світу в поетичних творах	41
<i>Павлова І. А., Тімановська М. Є.</i> Лексико-семантичні засоби вираження кількості у творах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка	47
<i>Редін П. О.</i> Проблема ідеографічного опису фразеологізмів	55
<i>Савицька Л. В., Тарасенко С. Є.</i> Особливості перекладу англійських академічних термінів українською мовою	59
<i>Телєжкіна О. О.</i> Словник художньо-виражальних засобів української поезії 60-х років ХХ століття	67
<i>Ткач О. В., Фоменко К. І.</i> Складнопідрядні речення з фразеологізованим компонентом у текстах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка	74
<i>Умрихіна Л. В.</i> Функційний потенціал імператива у висловленнях релігійної семантики (на матеріалі творів Г. Ф. Квітки-Основ'яненка)	82
<i>Щербакова Н. В., Беляєва Т. В.</i> Синтаксичні засоби експресії у текстах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка	91

ХРОНІКА І РЕЦЕЗІЇ

<i>Космеда Т. А.</i> Хроніка. ІV Міжнародна наукова конференція «Україністика: вчора, сьогодні завтра...» (Познань, Польща), присвячена 100-річчю Університету імені Адама Міцкевича в Познані	97
<i>Голобородько К. Ю.</i> Художня мова Павла Загребельного в сучасній лінгвістичній інтерпретації	102

Скоробогатова О. О. Рецензія на монографію Я. Ю. Сазонової «Феномен страху в текстах жаків української і англійської літератури: лінгвопрагматичні аспекти»	105
Тимченко А. О. Рецензія на словник поетичної мови Василя Мисика «Іменники в поетичній мові Василя Мисика: словник сполучуваності (на матеріалі збірки «Чорнотроп»)»	110
Відомості про авторів	112
Рецензенти збірника наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Лінгвістичні дослідження» у 2018 р.	114
Інформаційний лист	115

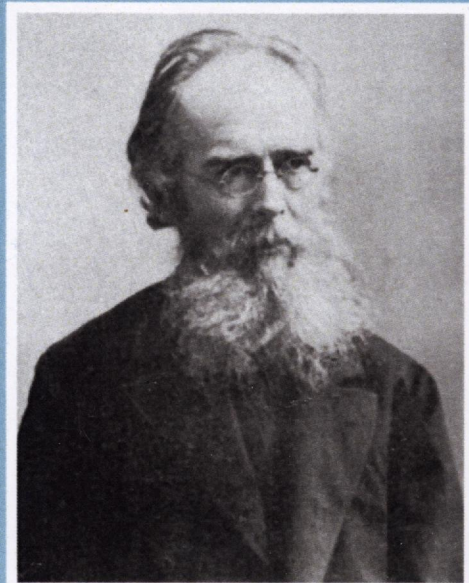
ISSN 2312-0665

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

ЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Збірник наукових праць

А. Момбач.

ХАРКІВ

Редакційна колегія: **Голобородько К.Ю.** — гол. ред., д-р філол. наук, проф., декан укр. мовно-літературного фак-ту ім. Г. Квітки-Основ'яненка; **Даниленко А.І.** — повний професор кафедри сучасних мов і культур Пейсівського університету (м. Нью-Йорк, США); **Горнятко-Шумилович А.** — д-р філол. наук, проф. каф. україністики ун-ту ім. Адама Міцкевича в Познані (Польща); **Попов С.Л.** — д-р філол. наук, проф. каф. російської мови ХНУ ім. В.Н. Каразіна; **Космеда Т.А.** — д-р філол. наук, проф. Університету імені Адама Міцкевича в Познані (Польща); **Маленко О.О.** — д-р філол. наук, проф., зав. каф. українознавства та лінгводидактики ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; **Мозер М.** — габілітований д-р, проф., Віденський ун-т (Австрія), Католицький ун-т ім. Петра Пазманя в Будапешті (Угорщина), Український вільний ун-т у Мюнхені (Німеччина); **Олексенко О.А.** — к.ф.н., проф., зав. каф. укр. мови ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; **Степанченко І.І.** — д-р філол. наук, проф., зав. каф. слов'янських мов ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; **Беляєва Т.В.** — к.ф.н., доц. каф. укр. мови ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; **Піддубна Н.В.** — к.ф.н., доц. каф. укр. мови ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; **Тимченко Ю.О.** — к.ф.н., в.о. доц. каф. укр. мови ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; **Халіман О.В.** — к.ф.н., доц. каф. укр. мови ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; **Щербакова Н.В.** — к.ф.н., доц. каф. укр. мови ХНПУ ім. Г.С. Сковороди.

Рецензенти: *Степаненко Микола Іванович*, д-р філол. наук, професор, професор кафедри української мови, ректор ПНПУ ім. В.Г. Короленка;

Калашиник Володимир Семенович, д-р філол. наук, професор, професор кафедри української мови ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (пр. № 7 від 25.10.2018)

Постановою Президії ВАК України № 1-05/1 від 10.02.2010 р. (перереєстрація від 13.07.2015 р., наказ МОН № 747) збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Спеціальність ДАК: *філологічні науки (мовознавство, українська мова).*

Електронну версію журналу включено до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Збірник зареєстровано в міжнародних каталогах періодичних видань та базах даних: Ulrichsweb Global Serials Directory, OCLC WorldCat, Index Copernicus, Open Academic Journals Index (OAJI), Research Bible, BASE (Bielefeld Academic search Engine), Google Scholar (Гугл Академія), Polska Bibliografia Naukowa, ERIH PLUS.

ISSN 2312-0665 (Print), ISSN 2312-7546 (Online)

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 15671-4143 ПР від 21.09.2009 року.

Адреса редакції: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2.

Телефон: (0572) 68-02-36

Електронну версію збірника розміщено на сайті:

<http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics>

E-mail: lingvos@meta.ua

Лінгвістичні дослідження : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. — Харків, 2018. — Вип. 49. — 120 с.

Відповідальний за випуск: к.ф.н., проф. О.А. Олексенко

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди